

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, заступника директора Навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, доцента кафедри міжнародних економічних відносин Західноукраїнського національного університету
Живка Максима Андрійовича

на дисертаційну роботу Чжун Деміня на тему «Бенчмаркінг формування циркулярних кластерів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дослідження

У сучасних умовах глобальна економіка, зазнає значного впливу процесів цифровізації, урбанізації та екологічної трансформації, концепція циркулярної економіки набуває дедалі більшого значення. Зростаюча увага до екологічних проблем та потреба у зменшенні вуглецевого сліду спричиняють пошук нових економічних моделей, які можуть забезпечити стійкий розвиток суспільства. Однією з таких моделей є циркулярні кластери, що інтегрують принципи повторного використання ресурсів, мінімізації відходів і підтримки сталого виробництва.

Актуальність теми обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, сучасний економічний розвиток потребує ефективних інструментів для аналізу та впровадження циркулярних практик у різних галузях. Бенчмаркінг виступає як один із таких інструментів, дозволяючи ідентифікувати найкращі практики та сприяти їх адаптації у нових економічних умовах. По-друге, формування циркулярних кластерів має значний потенціал для сприяння сталому розвитку на національному та міжнародному рівнях. Дослідження таких кластерів може надати нові знання щодо оптимізації використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності підприємств та розвитку нових ринкових можливостей. Це особливо важливо для країн, що розвиваються і стикаються з викликами у сфері екологічної стійкості та економічного зростання. По-третє, міжнародні економічні відносини стають все більш взаємопов'язаними, що потребує розробки ефективних стратегій для інтеграції

принципів циркулярної економіки в міжнародну торгівлю та інвестиції. Використання бенчмаркінгу дозволить оцінити успішність таких стратегій та їх вплив на глобальні економічні процеси.

З огляду на вищевикладене, дисертаційна робота, виконана Чжун Демінем на тему «Бенчмаркінг формування циркулярних кластерів» є актуальною і важливою для розвитку теоретичних і практичних підходів до управління сталим економічним розвитком, що має значення для міжнародних економічних відносин та глобальної економіки загалом.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження проведене в межах науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема: фундаментального наукового дослідження на тему «Національна концепція екобезпеки суспільства та інклюзії циркулярної економіки в умовах пандемії» (номер державної реєстрації 0121U109485); фундаментального наукового дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (номер державної реєстрації 0124U000003); реалізації міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: пост-воєнний та пост-пандемічний модуль для України» (реєстраційний номер 101085640); Геоекономічні та цивілізаційні виклики розвитку глобальної економіки (державний реєстраційний номер 0121U111077), в яких містяться авторські пропозиції щодо удосконалення теоретичних та методичних положень щодо перспектив впровадження циркулярної економіки та еволюції шляху розвитку циркулярної економіки в зоні високих технологій.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах

Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому автор особисто розробив нову модель циркулярної економіки. Всі наукові ідеї, теоретичні розробки, узагальнення, методика дослідження,

висновки, рекомендації, що містяться в роботі, належать особисто здобувачу. Внесок здобувача в колективно опубліковані праці конкретизовано у переліку публікацій; у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї, які належать особисто автору. Рівень особистого внеску дисертанта є достатнім.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом кваліфікаційної роботи Чжун Деміня дає змогу констатувати належний рівень проведеного дослідження та наявність наукової новизни. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій базується на використанні сучасних теорій та концепцій міжнародних економічних відносин, працях з даної тематики науковцями з різних країн.

З метою обґрунтування результатів дослідження автором використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: метод теоретичного узагальнення, метод якісного та кількісного аналізу, методи аналізу та синтезу, метод моніторингу, метод SWOT-аналізу, метод статистичного аналізу, система оцінки з взаємозалежними індикаторами, методи кореляційного і регресійного аналізу, кластерний аналіз, табличний та графічний методи – для візуалізації даних, основних положень та результатів дослідження. Автором опрацьовано достатню кількість літературних та статистичних джерел, аналітичної інформації щодо формування циркулярних кластерів.

У дисертації розкрито теоретичні основи циркулярної економіки. Зокрема, розглянуто теорії циркулярної економіки та її особливості (с. 18-23), запропоновано авторську фундаментальну модель циркулярної економіки (с. 24-25), запропоновано структуру системи циркулярної економіки, заснована на матеріальних потоках та проведено порівняння циркулярної економіки та промислового кластера (с. 26-49). Заслуговує на увагу авторський підхід до бенчмаркінгу циркулярної економіки для формування кластерів (с. 50-70). Як

результат, побудовано систему індикаторів оцінки розвитку кластерної циркулярної економіки (с. 71-78).

У дисертаційній роботі здійснено побудову системи індикаторів оцінки розвитку регіональної циркулярної економіки (с. 80-102); проаналізовано еволюцію розвитку кластеризованої циркулярної економіки та запропоновано авторську схему планування циркулярної економіки у високотехнологічних зонах (с. 103-112). В роботі проведено емпіричний аналіз високотехнологічної зони в місті Сінью, провінція Цзянсі, що дало змогу виокремити створення екологічного механізму оцінки в зоні високих технологій Сінью та сприяти трансформації зони високих технологій і великих підприємств у цьому районі (с. 113-146).

Автором напрацьовано перспективи розвитку циркулярної економіки міста Сінью. Зроблено акценти на еволюційній моделі циркулярної економіки Xinyu High-Tech Zone (с. 148-165); запропоновано авторську діаграму циклу використання ресурсів високотехнологічної зони Сінью (с. 166-172); розглянуто перспективи впровадження циркулярної економіки (с. 173-178). В роботі автором розроблено нову модель циркулярної економіки, яка зосереджена на ефективному використанні ресурсів і захисті навколишнього середовища з метою сталого економічного та соціального розвитку, характеризується управлінням ресурсами та оптимізацією навколишнього середовища в цілому та об'єднує управління ресурсами та захист навколишнього середовища в економічні та соціальні операції і вимагає спільної участі уряду, підприємств і всіх соціальних сторін (с. 179-184).

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Об'єкт і предмет дослідження достатньо розкриті в структурі та змісті дисертації. Отримані наукові дослідження, висновки та рекомендації є достовірними та обґрунтованими, що підтверджується достатньою кількістю публікацій за темою дисертаційної роботи у фахових виданнях, а також обговоренням основних результатів на міжнародних науково-практичних конференціях. Отже, зміст та структура роботи повністю корелюють з її назвою, метою та

завданнями дослідження. Наукові положення викладені послідовно, логічно, а висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах дослідження, що апробовані на достатньому рівні.

За структурою та оформленням робота відповідає сучасним вимогам до оформлення дисертацій, які затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Сукупність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у кваліфікаційній роботі, та їх практичне значення дають змогу зробити висновок про завершеність, цілісність і структурованість кваліфікаційної роботи Чжун Деміня.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження можна віднести:

– розроблено методологічний підхід, який через систему індикаторів дозволяє оцінювати розвиток регіональної циркулярної економіки та класифікувати її за ознаками в провінціях Китаю, на основі якого здійснено просторовий аналіз циркулярної економіки, що дозволило класифікувати регіони за рівнем використання ресурсів у Китаї;

– удосконалено концептуальне обґрунтування та теоретичне позиціонування промислових кластерів у системі циркулярної економіки, який здійснюється з урахуванням світового досвіду формування циркулярних кластерів, використовуючи підхід глобального бенчмаркінгу;

– деталізовано систему взаємодії між підприємствами, індустріальними парками та урядом на мікрорівні регіонального розвитку циркулярної економіки, що передбачає тісну співпрацю, спрямовану на стале використання ресурсів. Для оцінки рівня розвитку промислових кластерів застосовується методика вимірювання, що враховує інтеграцію підприємств у циркулярні

процеси та ефективність їх співпраці з урядовими структурами й індустріальними парками;

– проведено систему оцінки циркулярної економіки у Xinyu High-tech Zone, яка базується на бенчмаркінгу та аналізі тривимірних характеристик циркулярної економіки, а також показниках споживання ресурсів (B3) і (B4). На основі цих даних створено матрицю для оцінки ефективності використання ресурсів;

– здійснено концептуалізацію основних проблем впровадження та функціонування циркулярних кластерів, зокрема у високотехнологічній зоні Xinyu, охоплює аналіз викликів, з якими стикаються підприємства, індустріальні парки та уряд під час планування та розвитку регіональної циркулярної економіки. Серед основних перешкод виділено обмеженість ресурсів, недоліки в координації дій, та складності в адаптації до нових моделей циркулярної економіки;

– запропоновано екологічний механізм оцінки трансформації високотехнологічної зони Xinyu спрямований на підтримку швидкого розвитку зелених і низьковуглецевих зон, сприяючи впровадженню вуглецево-нейтральної циркулярної економіки через механізм забезпечує гармонійний розвиток економіки та довкілля шляхом інтеграції екологічних стандартів та інноваційних технологій, спрямованих на зменшення впливу на навколишнє середовище;

– розроблено пропозиції щодо розвитку циркулярної економіки у високотехнологічній зоні Xinyu включають планування промислового ланцюга для нової сталеливарної галузі циркулярної економіки, а також розробку схеми промислового ланцюга для вугільно-хімічної промисловості, що базуються на аналізі кореляції між індустріальним парком високих технологій Xinyu та іншими вітчизняними і закордонними індустріальними парками, що дозволяє визначити найкращі практики і можливості для інтеграції у глобальні циркулярні мережі.

Отже, можна констатувати, що основні наукові положення, результати і висновки кваліфікаційної роботи Чжун Деміня мають наукову новизну та достатньо обґрунтовані.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичні результати проведеного дослідження полягають у поглибленні теоретичного базису дослідження регіональної циркулярної економіки шляхом аналізу її структури, функцій, цілей, характеристик і методів оцінки; вдосконаленні системи індексів оцінки регіональної циркулярної економіки шляхом аналізу сильних і слабких сторін існуючих систем від Національної комісії розвитку та реформ, Державного управління охорони навколишнього природного середовища та Національного бюро статистики (макрорівень) і відповідних науковців; запропоновано новий метод оцінки розвитку регіональної економіки замкнутого циклу, використовуючи систему первинних індексів для виділення основних компонентів і підвищення наукової здійсненності за допомогою оцінки АНР; розроблено рекомендації щодо посилення регіонального розвитку економіки замкнутого циклу шляхом оцінки 31 провінції, муніципалітетів і автономних районів Китаю.

Результати дослідження мають прикладний характер, а основні теоретичні положення дослідження напрямів формування циркулярних кластерів можуть бути використані в практичній діяльності суб'єктів господарювання та в подальших наукових розробках.

Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Результати кваліфікаційної роботи опубліковані у 7 наукових працях, зокрема 1 стаття – опублікована у виданні, що включене до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, 4 статті – в наукових фахових виданнях України, 2 статті – в інших виданнях за матеріалами конференцій. Результати дослідження здобувача доповідалися та обговорювалися на міжнародних

науково-практичних конференціях. Чжун Деміню особисто належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист здобувачем та містяться в його публікаціях.

Профіль видань та зміст наукових праць відповідає встановленим вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Оцінка структури дисертації

Структура кваліфікаційної роботи Чжун Деміня є цілісною, логічною і комплексною. Оформлення роботи повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 216 сторінок. Робота містить 46 таблиць, 28 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 220 найменувань. Висновки, пропозиції, рекомендації, сформульовані здобувачем за результатами дисертаційної роботи, містять елементи наукової новизни і мають цінність для розвитку теоретичних, методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування циркулярних кластерів.

Мова та стиль викладення

Кваліфікаційна робота Чжун Деміня підготовлена англійською мовою. Стиль викладення тексту є науковим унаслідок логічної послідовності розкриття змісту параграфів та розділів дисертації, однозначності трактувань дефініцій та категорій, смислового взаємозв'язку завдань, наукової новизни, прикінцевих положень і висновків, об'єктивності порівняння проведених

наукових досліджень та формування авторської позиції у сфері міжнародних економічних відносин та циркулярних кластерів.

Відповідність кваліфікаційної роботи паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту

За змістом та оформленням кваліфікаційна робота Чжун Деміня на тему «Бенчмаркінг формування циркулярних кластерів» повністю відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема: паспорту спеціальності 292 – «Міжнародні економічні відносини», галузь знань 29 – «Міжнародні відносини»; вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; вимогам до оформлення кваліфікаційних робіт.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст кваліфікаційної роботи Чжун Деміня за результатами перевірки на наявність текстових запозичень не містить запозичень без належного посилання на джерела та відповідає принципам академічної доброчесності. Усі наявні у роботі посилання на джерела зроблені із дотриманням норм законодавства про авторське право і суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Поряд із важливими науковими здобутками, позитивною оцінкою змісту і оформленням кваліфікаційної роботи слід зауважити про наявність певних зауважень та дискусійних положень, зокрема:

1) у розділі 1 автор розглядає теоретичні основи циркулярної економіки, проводить огляд теорій циркулярної економіки, порівняльний аналіз для формування кластерів та побудову системи індикаторів оцінки розвитку кластерної циркулярної економіки, зі змісту самої роботи позиція автора по

даному питанню є зрозумілою, в той же час варто, було б конкретизувати роль кластерів у глобальній економіці в тексті роботи, що було б логічним та методологічно виправданим кроком.

2) У дисертації автор аргументує, що циркулярна економіка, є складною системою, що включає різні функціональні набори з різними ролями (с. 81-82), проте доцільно було б провести аналіз сильних та слабких сторін впровадження у визначенні прогалин і плануванні, що дало би змогу визначити рівень розвитку регіону, оцінюючи поточний стан або ідеальні механізми планування.

3) На с. 114 автором зазначено, щоб розвивати циркулярну економіку, раціонально організувати масштаб, структуру та компонування економіки відповідно до потужності, просторового розподілу навколишнього середовища та ресурсів, регулювати та контролювати надходження ресурсів та вихід забруднюючих речовин в економічну систему, мінімізувати попит на природні ресурси та негативний вплив господарської діяльності на навколишнє середовище. Проте варто було б провести більш детальний аналіз реалізації принципів на практиці та провести порівняння з іншими країнами світу.

4) Автор дослідив еволюційну модель циркулярної економіки Xinyu High-Tech Zone, яка керується сталим розвитком (с. 148). Проте варто було б використати більше прикладів, зокрема і інших високотехнологічних зон Китаю, що дало б змогу виокремити дієві інструменти забезпечення сталого розвитку.

5) При розробці загальних рекомендацій за підсумками проведеного дослідження, автор чітко конкретизує наявні проблеми циркулярної економіки, демонструє розуміння їх впливу на сталий розвиток. При цьому глибина рекомендацій щодо їх усунення здебільшого обмежується Китаєм. Варто відзначити, що розгляд глобального рівня тут істотно підвищив би значимість отриманих результатів.

Загалом вищезазначені дискусійні положення та зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, важливості отриманих висновків і практичних рекомендацій.

Загальний висновок

Кваліфікаційна робота Чжун Деміня на тему «Бенчмаркінг формування циркулярних кластерів», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам. Робота виконана на належному теоретичному рівні й має практичне значення. Тему дисертації розкрито у повному обсязі.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок, що представлена дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її автор – Чжун Демінь заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини.

Рецензент:

кандидат економічних наук, заступник
директора Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Західноукраїнського національного університету

Максим ЖИВКО

